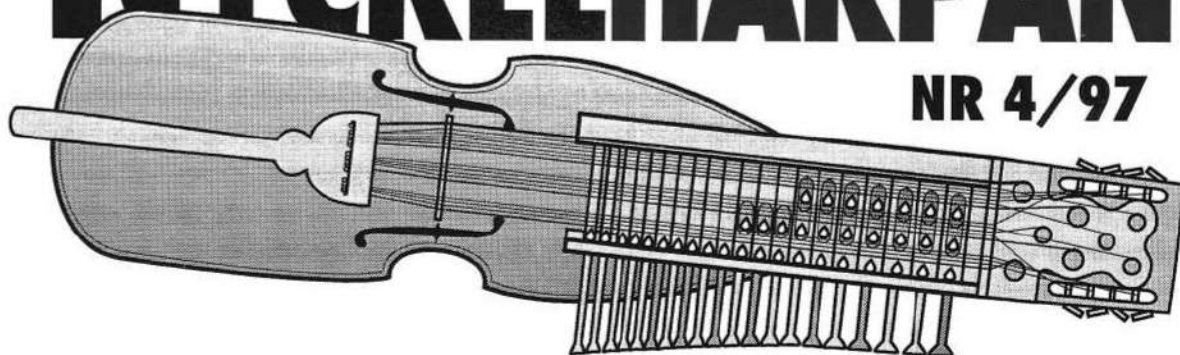

NYCKELHARPAN

NR 4/97

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS MEDLEMSTIDNING

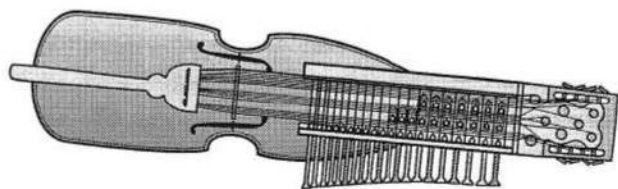

EFTERLYST SPELMAN FUNNEN.

HUR STÄMMER DU DINA RESONANSSTRÄNGAR?

LÅTSPELSTRÄFFEN MED HENRY WALLIN.

STYRBJÖRN BERGELT.

NYCKELHARPAN NR 4/97

Årgång II.

Medlemstidning för Föreningen Nyckelharpan.

Utkommer med 4 nr per år. ISSN 1401-2936

Adress: Föreningen Nyckelharpan, c/o Möllerman
Riddarstigen 17A, 183 30 Täby.

Tel. kvällar och helger 08-768 13 66, dagtid 08-402 07 84.

Ansvarig utgivare: Sture Möllerman.

Redaktion:

Sture & Marianne Möllerman, tel 08-768 13 66.

Anne-Marie Tärnström, tel 08-89 91 80.

Artiklar och bilder ur Nyckelharpan får ej kopieras för publicering utan medgivande från redaktionen.

Material till nästa nummer skall vara på redaktionen senast 10 februari.

Medlemsskap i Föreningen Nyckelharpan kan väljas antingen fullt eller begränsat.

Fullt årligt medlemsskap erhålles mot inbetalning av 125 kr på föreningens postgirokonto nr 491 82 94-2.

Väljer du lägre medlemsavgift, 100 kr, erhåller du tidningen Nyckelharpan men avstår från all övrig information.

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS STYRELSE

		Telefon
Ordförande	Sture Möllerman	08-768 13 66
Kassör	Paul Westman	08-649 22 09
Sekreterare	Anne-Marie Tärnström	08-89 91 80
Ledamot	Ingemar Aronsson	08-99 62 19
Ledamot	Bertil Wettersten	08-500 312 65
Suppleant	Christer Kvarne	08-641 25 12
Suppleant	Bertil Svensk	08-741 23 65

Föreningen Nyckelharpan org. nr 80 20 II-4289

Adressändring sändes till

Bertil Svensk, Örnens väg 44, 136 40 Haninge.

OMSLAGSBILDEN

Styrbjörn Bergelt t.v. med stråkharpa av estlandssvensk typ och Rauno Nieminen med stråkharpa av karelsk typ. Rauno Nieminen kom till Stockholm 1982 som finska statens stipendiat för att forska kring stråkharpan.

Foto: Per-Ulf Allmo

INNEHÅLL

i detta nummer

VM i nyckelharpspel på Skansen	sid. 3
Kompositionstävling	sid. 3
Invigning av Sahlströmsinstitutet	sid. 3
Spelträff med Henry Wallin	sid. 4
Hur stämmer du resonanssträngarna?	sid. 5
Våra spelträffar på Hartwickska Huset	sid. 5
Styrbjörn Bergelt	sid. 6-8
Vår "upphittade spelman" Per Sundin	sid. 9-12

**Nästa manus-
stopp:
10:e februari.**

Valberedning och kommande årsmöte.

På Föreningen Nyckelharpan's senaste årsmöte i lyckades vi ej få till stånd någon valberedning. Frågan hänskjöts då till hösten och vid föreningens torsdagsträff i oktober togs den upp på nytt. Då föreslogs Margaretha Malmberg och Claus Gomer som Föreningen Nyckelharpan's valberedning.

De närvarande 16 medlemmarna godkände förslaget och därmed är alla förtroendeposter i föreningen åter besatta.

Årsmötet 1998 kommer att hållas torsdagen 12 mars i Hartwickska Huset. Utöver själva årsmötet blir det naturligtvis en hel del spel. Dessutom kan vi nog räkna med en liten överraskning; Vid förra året såg vi filmen *Farsans låtar* med Albin, Ceylon och Henry Wallin.

Kallelse med sedvanliga bilagor kommer att vara med i nästa nummer av Nyckelharpan.

Tack för ännu ett gott nyckelharpspelår!
Vårt unika instrument fortsätter sitt
segeriåg över den musikaliska världen.

Nya unga spelmän dyker upp som svam-
par ur jorden med en spelteknik som sporrar
många av oss andra att göra vårt yttersta.
Nya instrument tillverkas av allt skickligare
byggare.

Årets Zornmärke i guld gavs till två av
våra främsta nyckelharpspelmän: Sture Sahl-
ström och Styrbjörn Bergelt.

Låt oss nu hoppas att 1998 blir ett minst
lika bra år.

Sture Möllerman ordf.

VM -98 i nyckelharpospel

1998 års "världsmästerskapstävlingar" i kromatisk nyckel-
harpa och gammelharpa hålls på Skansen i Stockholm som
en del i Kulturhuvudstadsåret.

Föreningen Nyckelharpan har av Sahlströmsfonden –
som ansvarar för tävlingarna – tillfrågats att delta som
medarrangör vid spelmansstämman i anslutning till tävling-
arna. Vi har naturligtvis tackat ja till detta erbjudande och
återkommer under våren med mer informatin.

Men vi vill redan nu be alla som kan och vill delta att
boka in den 30 maj (pingstafton). Uppspelningarna beräk-
nas pågå mellan kl 11 och 14. spelmansstämman mellan 15
och 18.

SPELFEST PÅ KVÄLLEN

Direkt efter stämman har Föreningen Nyckelharpan planer
på att anordna någon form av större samkväm för alla del-
tagande medlemmar. Platsen för detta är ännu inte bestämd,
men det bör bli i Stockholmstrakten. Dock ej på Skansen.

BIRGER GUSTAVSON AB

är Föreningen Nyckelharpan sponsor i form av mycket
generösa villkor vid tryckning av bl annat vår medlems-
tidning. Vi tackar alla hos Birger Gustavsson AB på Göt-
gatan och Virkesvägen i Stockholm som på detta sätt stöder
vår verksamhet.

Sveriges spelmanslåt 1998:

KOMPOSITIONSTÄVLING TILL MINNE AV STORPELMANNEN JON-ERIK HALL

Hassela hembygdsförening kommer att inbjuda till kom-
positionstävling som en del av uppmärksammandet kring
50-årsminnet av spelmannen Jon-Erik Halls bortgång. När-
mare bestämmelser och riktlinjer kring tävlingen kommer
att meddelas under våren, men redan nu är fastslaget att inga
elförstärkta instrument godtages.

Sammanlagt fem priser kommer att delas ut i samband
med spelmansstämman i Hassela 1-2 augusti 1998, förde-
lade på följande vis: förstapristagaren får 10.000 kr, andrapris-
tagaren 5.000 kr, tredje 3.000 kr samt ytterligare två pris à
1.000 kr.

Ytterligare upplysningar kan lämnas av Mats-Åke Hall,
tel. 0652-40544.

Invigning av Sahlströms- institutet i Tobo.

För ett antal år sedan föddes tanken på ett folkmusikinstitut
i Tobo, norra Uppland. Största påskyndare av ett sådant
projekt var en grupp ur Eric Sahlströms Minnesfonds
styrelse. Kontakter har sedan knutits med bl a de stora riks-
organisationerna för folkmusik och dans. Mycket arbete
har därefter lagts ner på att förverkliga detta institut.

Den 23 januari kl 10 är det invigning av *Eric Sahlströms-
Institutet* i Tobo. Bland de medverkande denna dag blir
landshövdingen i Uppsala län Ann-Cathrine Haglund, rek-
tor emeritus Jan Ling, lärare från Folkmusikinstitutionen
vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm. Dagens presen-
tatör blir Gunnar Ahlbäck som efter invigningen bjuder på
guidad visning av lokalerna.

Kvällsprogram med spel och dans.

Mer information om denna dag och om Sahlströms-
institutet lämnas per telefon 0295 - 342 90.

Höstens låtträff med Henry Wallin.

Höstens spelträff med Henry Wallin var mycket uppskattad. 13 deltagare med nyckelharpor hade mött upp i Bandhagens gymnasium för att ta del av det Wallinska låtarvet.

Henry hade tidigare under hösten besökt en av Föreningen Nyckelharpans torsdagsträffar och där gett flera smakprov ur sin repertuar. De flesta av oss kände därför till hur Henry skulle lägga upp dagens övningar.

Störsa vikten las vid rytmisering av polskorna. Henry arbetade i ett lugnt och avspänt tempo och med ett högst personligt spel och inte minst kroppsspråk. Det var därför inte svårt att förstå varthän han ville komma med vårt spel. Låtarna skulle spelas som farsan (Albin) hade lärt sönerna Ceylon och Henry. Det var naturligtvis inte möjligt för oss att nå ända dit, men vi gjorde så gott vi kunde.

Vi fick en hel del att tänka på när det gällde tolkningarna av Henrys låtar och en mängd roliga historier och episoder ur hans och Ceylons rika spelmansliv att ta med oss hem.

Som en mycket uppsluppen och glad avslutning på denna dag utförde Henry en step-dans till en av oss spelad polska. Jag tror det det var Norrmandrillen. Tyvärr hade jag då redan tagit slut på filmen i kameran.

Ett litet tips till er som missade denna träff:

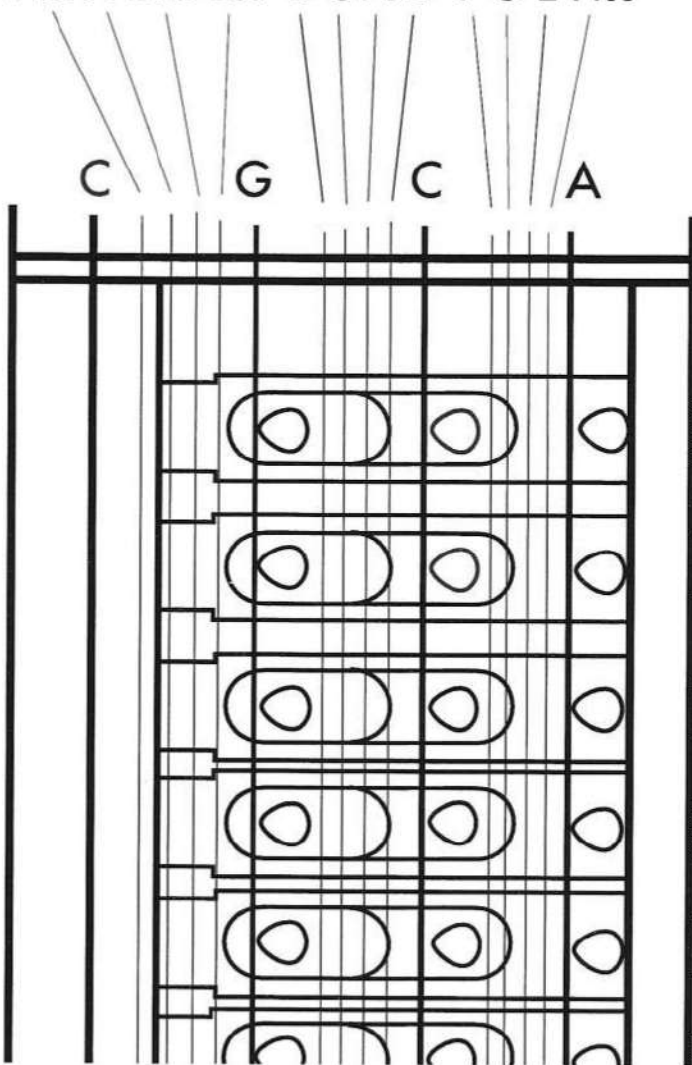
Henry håller gärna låtkurser i sin målarateljé för alla som är intresserade. Se mer på sidan 12.

Sture Möllerman

HUR STÄMMER DU DINA RESONANSSTRÄNGAR?

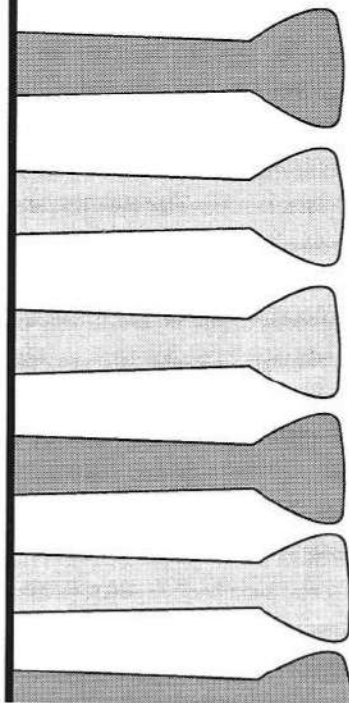
Ass H Ciss Ess B C A D F G E Fiss

I förra numret av vår tidning talade vi lite om strängar till kromatisk nyckelharpa. Många har därefter hört av sig och vill veta hur man bäst stämmer – framför allt sina resonanssträngar.

De flesta av oss har idag helt lämnat den ”kromatiskt rakt fallade skalan” från G ner till Ass. Gör man på det viset är risken alltför stor att närliggande strängar stör varandra.

Annars har det nog inte så stor betydelse hur man gör. En del stämmer i olika tre-klanger, andra i kvinter, etc. Huvudsaken – om harpan ska klinga fullt ut – är att man får med samtliga toner.

Gösta Sandström har tillsammans med Bertil Persson utarbetat ett sätt att stämma resonanssträngarna som flera spelmän har tagit efter. Jag talade med Gösta om detta och han delar mer än gärna med sig.

Varsågod!

Sture Möllerman

Vårens spelträffar.

Föreningen Nyckelharpan's 4 träffar under hösten på Hartwickska Huset har varit välbesökta. Vid 2 av dessa tillfällen hade vi bjudit in speciella traditionsbärare.

Först hade vi Henry Wallin hos oss och därefter Lena och Ingvar Jörpeland på gammelharpor tillsammans med dragspelaren Leif Sällqvist. Vid det senare tillfället var vi inte

minde än 24 deltagare. Årsbästa! Det gamla rekordet löd på 22. Det var från februari, då Peter ”Puma” Hedlund var gäst.

VÅREN TRÄFFAR BLIR PÅ ONSDAGAR!

Vi har bokat vårens spelträffar på Hartwickska:

11 februari i ”Katedralen” med någon gästande spelman.

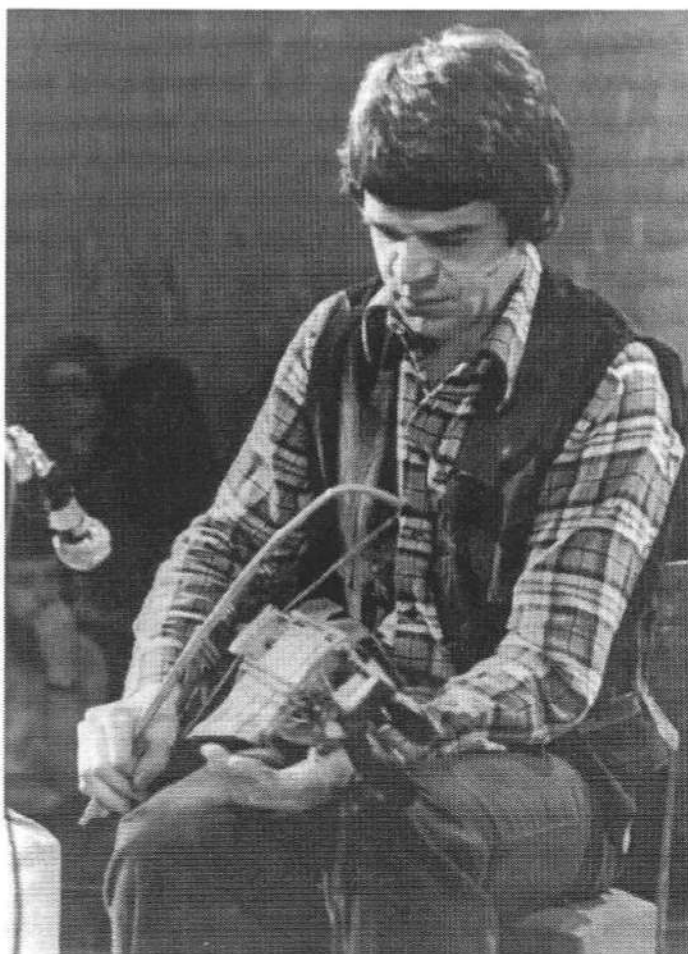
11 mars årsmöte i ”Katedralen” med bl a allspel.

15 april i ”Katedralen”. Programmet ännu ej fastställt.

13 maj i ”Gästbudsalen” med en eller flera gästspelmän.

Adressen är S:t Paulsgatan 39b på Söder i Stockholm och tiden är som vanligt kl 19 - 22.

OBS! Alla torsdagar var upptagna. Därför blir det onsdagar i vår.

Styrbjörn Bergelt med enkelharpa byggd av Lars Bohman. Bilden är tagen under inspelningen av filmen Vi har vår egen sång 1976. Foto: Per-Ulf Allmo

För mästerligt och föredömligt låtspel på stråklarpa, silverbasharpa och pipor.

Så lyder motiveringen till ett av årets utdelade zornmärken i guld, det som tilldelades Styrbjörn Bergelt. Här presenteras denne mästare och föredöme ur nyckelharpssynvinkel.

Man skulle kunna skriva om Styrbjörn Bergelt ur många olika synvinklar då han har många strängar på sin lyra, med djupa kunskaper på flera områden. Sedan trettio år arbetar han halvtid som fotograf vid Karolinska institutet, KI, och är dessutom utövande konstnär, såväl målare som musiker. Innan nyckelharpan, silverbasharpa, kom in i bilden 1968 hade Styrbjörn redan en gedigen musikalisk skolning. Han började med trombon, för att sedan övergå till valthorn och fem års utbildning på Musikaliska akademien. Efter studierna följde flera år som musiker i olika orkestrar, på operaturnéer, vid Oscarsteatern och i jazzensemblar.

I mitten av sextioalet kom folkmusiken in i bilden på allvar – redan under tiden vid akademien hade han hört och fascinerats av en skiva med bulgarisk folkmusik, säckpipor, sång m m. Styrbjörn började spela låtar på blockflöjt och införskaffade även en spilåpipa – det instrument som tillsammans med videflöjt åsyftas i prismotiveringens ”mästerligt spel på ... pipor”. Videflöjten är en s.k. spaltflöjt utan fingerhål som hölls åt sidan likt en tvärflöjt. Låtar fick han från noter och inspelningar, bland annat från landsmålsarikvet i Uppsala, nuvarande ULMA, kassettkopior av lackskivor och noter. En viktig låtsamling var, och är, K.P. Lefflers *Om nyckelharpospelet på Skansen från 1898*.

Slutet av sextioalet var en tid då mycket hände – jazzmusiker intresserade sig för folkmusik och många inspelningar från den här tiden med musiker som Lars Gullin, Arne Domnérus, Jan Johansson har blivit klassiker. År 1967 publicerades också Jan Lings doktorsavhandling *Nyckelharpan*

och Eric Sahlström tilldelades Musikaliska akademiens medalj för tonkonstens främjande.

Ungefär i samma veva ropade Styrbjörn Bergelts far in en nyckelharpa på stadsauktion, en harpa som skulle visa sig vara en silverbasharpa från 1840 och som tillhört organisten och Byss-Calleeven Mats Wesslén. Denna Wesslénharpa skiljer sig från andra silverbasharpor då den har viss kromatik, fler halvtoner. På c-strängen finns tonerna ciss-d-diss-e-f-fiss-g-giss-a, till skillnad från det vanligare utförandet med enbart d-e-f-fiss-g-a. Genom en arbetskamrat vid KI:s bibliotek förmedlades den nyinköpta harpan till Eric Sahlström som satte den i spelbart skick och även byggde en stråke.

År 1970 flyttade Styrbjörn till Hässelby i västra Storstockholm – han är uppväxt inne på Upplandsgatan. Där ute kom han att läsa om folkdansgillet i intilliggande Vällingby och tog kontakt med föreningen. Gillet hade en fiolspelman, Eric Sandström, och under några år kom de två att fungera som spelmän åt folkdansarna, Eric på fiol och Styrbjörn på silverbasharpa. Repertoaren var främst melodierna i den s k Gröna boken som användes av alla folkdanslag vid den här tiden. Under vällingbytiden lärde han även känna spelmännen Christina Frohm och Håkan Andersson. Intresset för historiska företeelser och instrument fanns redan och Håkan Andersson skulle också komma att bli en inspiratör vad gäller att söka i källor, forska, ”gräva” och gå metodiskt till väga.

Folkmusikfonogram, LP-skivor främst, med musik från olika delar av landet började vid den här tiden produceras

Styrbjörn Bergelt hemma hos Joel Jansson i Skärplinge 1976.

Foto: Jan Svanström

och spridas, såväl med äldre traditionsbärare som unga spelmän. Enligt Styrbjörn var det över huvud taget en mycket positiv tidsanda, entusiasm, skjuts – det var verkligen en våg, som var lätt att haka på!

Vid sidan av nyckelharpan dök nu stråklarpan upp. Styrbjörn gav sig på att bygga en stråklarpan efter bilder och mått i Otto Anderssons bok *Stråklarpan* från 1923, med lyckat resultat. Fler stråklarpor byggdes, han gick igenom Otto Anderssons uppteckningar bland estlandssvenskarna på Ormsö och 1983 blev han riksspelman på instrumentet. Redan innan dess hade hans skivinspelningar tilldelats Svenska grammofonpriset – *Å än är det glädje å än är det gråt* med Marie Selander och Susanne Broms 1977 samt *Tagelharpa och videflöjt* 1980. Under åren 1976 till 1981 ledde Styrbjörn kurser i instrumentbygge vid Nyckelviksskolan.

Men åter till silverbasharpa. Som nämnts har Styrbjörn ägnat mycket tid att leta i källmaterial, lyssna på inspelningar, i låtsamlingar och träffa äldre spelmän. Framför allt en nyckelharpspelman, Joel Jansson i Skärplinge har varit den store läromästaren och förebilden. Mycket material med Joel Jansson finns inspelat på Musikmuseet, men Styrbjörn spelade också in nya låtar och lärde sig också repertoaren – ”Jag ser mig som elev till Joel Jansson”. Han medverkade även i arbetsgruppen som producerade LP:n *Joel Jansson, silverbasharpa*.

Spelmansstämma i Södermanland 1976.

Fr. v. Anders Eklundh, Ceylon Wallin och Styrbjörn Bergelt.

Foto: Susanne Broms

Avgörande för det fortsatta spelandet var mötet med Anders Eklundh 1975. Anders spelade till en början kromatisk nyckelharpa, men lät bygga en kopia av Wesslénharpan. Så började "jakten på polskan", som Styrbjörn uttrycker det. I mitten av 70-talet hade ännu inte polskedansandet tagit fart, men hos den nystartade dansgruppen Nordingarna gavs möjligheter att spela till dans – i ett samspel med dansarna som var nytt. Spelmännen var inte längre auktoriteter utan dansarna hade hela tiden synpunkter, det var ett ständigt växelspel mellan spelmän och dansare. Styrbjörn och Anders framträdde också i många sammanhang, vid stämmor, på estrader, men detta att spela till dans – och dessutom tillsammans med någon annan – menar Styrbjörn är en extra kvalité.

– När man är två som spelar tillsammans hjälper man varandra framåt, det är inte en som ensam sliter och drar. Givetvis bör man i grund och botten ha samma uppfattning om låten med samma puls, men det kan samtidigt höja värdet, ge en extra kvalité i spelet om det inte är exakt synkront. Särskilt bra är det att spela till dans. Att se någon dansa i takt till det man spelar ger så mycket, man ser fötter och människor och man är en del i ett större skeende.

Efter arbetet med *Tagelharpa och videflöjt* kom en brytpunkt, i dag skulle man väl kalla det "backlash" och Styrbjörn slutade spela nästan helt. Han hade i många år satsat allt på spel, bygge och forskande, varit nästan världsfrånvärd, det "stod mig upp i halsen". Under flera år ägnade han sig inte åt folkmusik, utan lyssnade på sådant han upplevde som missat, popmusik till exempel. Däremot har han hela tiden fortsatt måla, främst akvareller. När han tog upp spelandet igen blev det en period av musicerande tillsammans med andra gammelharpspelmän – Ingvar och Lena Jörpeland, Sven Nordin – och ofta då lite annan repertoar, österbylåtar bland annat.

Det stora intresset för historiska musikaliska företeelser ledde till CD:n *Svarta jordens sång*, som kom 1995. Inspelningsarbetet gjordes kontinuerligt under många år, från 1989, och är resultat av ett djupt grävande i vikingahistorien. Själva musiken utgår från instrumentfynd från utgrävningarna i Birka.

Styrbjörn t.v. med Wesslénharpan, t.h. Sven Nordin.

Spelmansstämman på Torekällberget i Södertälje 1988.

Foto: Ann-Gerd Jonasson

Styrbjörn har även byggt en Sångaharpa, d v s försökt åter skapa en medeltida nyckelharpa som finns avbildad i Sänga kyrka på Ekerö, Stockholm. Genom att först fotografera och teckna av målningen med den harpspelande ängeln konstruerade han sångaharpan, men har i dag, när han omvärderat sin tolkning av bilden, kommit fram till att harpan nog byggts på annat sätt. Konstruktionen var troligen mer lik en gitarr med sarg runt kroppen, med nycklarna liggande inne i halsen och med hål i locket där löven kommer upp. (Bilden finns på sidan 46 i Lings bok *Nyckelharpan*).

Styrbjörn Bergelt var den förste i den nya generationen spelmän under 1970-talet som spelade gammelharpa. Visserligen var han flera gånger på väg att skaffa en kromatisk nyckelharpa, men det blev aldrig av och det framstod heller inte som väsentligt. Han tyckte, och tycker, att gammelharpan har en kvalité i sig, att "soundet" i silverbasharpan är härligt och speciellt, det låg inga puristiska tankar eller värderingar i valet av instrument som att det ena skulle vara finare än det andra. Idag, menar han, är det inte viktigt med social anpassning som det var i början av 1900-talet, som att exempelvis ändra eller ge upp äldre instrument för att hänga med dragspelen, utan olika instrument, repertoarer och spelstilar kan leva sida vid sida.

Nyckelharpan, gammelharpan, har varit betydelsefullt inom svensk folkmusik, Byss-Calle och andra spelmän skapade en stor repertoar på instrumentet. I dag kan man se och höra, inte minst vid nyckelharpstävlingarna, VM, att många spelmän har lärt sig den äldre repertoaren och spelsättet. Förhoppningsvis för vi även framöver se och höra mer av sorna står i centrum på *Å än är det glädje å än är det gråt*, medan *Svarta jordens sång* är en spännande resa med röster, sång, musik och andra ljud, som vill få lyssnaren att uppleva hur det kan ha låtit vid handelsplatsen Birka under dess storhetstid. Dessutom har Styrbjörn medverkat i olika inspelningar samt TV och radio.

Jag vill rikta ett varmt tack till Styrbjörn för att så generöst ha delat med sig av tankar, kunskap och erfarenheter.

Anne-Marie Tärnström

Per Sundin

Av Per Ulf Allmo

Ett par nummer tillbaka fanns en efterlysning föranledd av ett reklamkort för "Nyckelharpospelaren Per Sundin från Stockholm". På grund av mitt pågående arbete med en större bok om nyckelharpan började jag fundera över om det fanns mer att tillägga om honom. Vid ett besök hos Anders Nordfors kunde han plocka fram en gammal artikel i DN om honom och i den stod bl. a. något om en sonson. Jag letade rätt på denne och att komma till honom var som att kliva in i ett tidsrum från förgångens tid. Här fanns "allt"; en rejält trevlig och medveten sonson, gamla polistillstånd, tidningar, glasplåtar, vanliga fotografier och inte minst – två gamla kontrabasharpor av Pers hand.

Det visade sig raskt att trots Sundins utåtriktade leverne har han alltid varit en vit fläck på de flestas nyckelharpo-himmel, något som här råds bot på genom en levernesbeskrivning till största delen möjliggjord genom sonsonen Bo Tocklins sparade dokument och utöver dessa lite arkivsökningar.

Per föddes 1849 i Björsta, Harg, som son till gruvarbetaren Carl Eric Åkerberg. Fadern avled när Per var endast fem år gammal.

Tolv år gammal kom Per i lära på kontrabasharpa hos Per Mattson Skot (1828-1906) genom att han blev dräng hos honom. Denne morkarlason hade samma år tagit avsked från sin båtsmanstjänst för Björsta rote, gift sig och istället blivit "nybyggare". Vid tjugo års ålder "började jag [Per] blåsa klarinett och blåste på danserna halva netter ock hela när inte harpan var med. Enradigt handklaver kunde jag föra till dans men det lag jag inte an på för varje bonddreng kunde det." En spelman hemma, "Koxutar'n"; Jan Ersson (f. 1827) i byn Koxut, sade en gång till honom på en dans när han var tjugo år att "du kommer att spela bra för du använder alla fingrarne...".

I sin ungdom var Per med på flera av de stora bondbrollop där Anders "Malsättran" Ekström spelade. Och så fanns alltid närmsta grannen; Johan Mattson Edlund (1829-1903) i Sundhagen, som senare blev en av de legendariska Skansen-spelmännen och som Per lärde sina flesta låtar efter. Bygden hyste även andra spelmän på nyckelharpa så förebilder saknades sannerligen inte. På åttiotalet slutade han spela

harpa en period till förmån för handklaveret och för att arbete kom emellan.

När han arbetade vid gruvan i "Wedde" 1874 blev han av arbetarna där anmodad att spela på en stor tillställning i Sandby men fick förhinder å de måste ta Gåsvikaren istället. Uppenbarligen åtnjöt han ett stort förtroende av sina arbetskamrater och vid en strejk blev han vald att framföra deras krav och talan; talför, frimodig och omtyckt som han var, men eftersom han dessutom vid Hargs bruk midsommar 1887 mitt för ögonen på baron Beck-Friis hade sålt skrifter blev han svartlistad vid bruken. Som en följd av allt detta planerade han att år 1894 utvandra till Amerika och därvid lämna sin hustru med deras tre barn. Hon hann emellertid avlida och han tog istället sin tillflykt till Stockholm och Baggensgatan på Söder.

Stockholms byggnadstimmermän med Per 1896.

Sina fackföreningspolitiska böjelser syns han dock inte ha förnekat; det finns ett gruppfoto med Stockholms byggnadstimmermän, inklusive honom själv med harpan, inför 1:a-majtåget 1896. Han var hela livet mycket frisinnad och politiskt aktiv. Till yrket var han snickare och timmerman men han försörjde sig nu på varjehanda ströarbeten som: värvad till Kungl. Pontonjärbataljonen, slöjdade åt hemmansägare i Harg, matros på kustfart längs norrlandskusten, kommissionär av diverse skrifter, bruksarbetare i Harg och Väddö, järnvägsbyggare på Saltsjöbanan och Älvsjöbanan, varvsarbetare på Skeppsholmen, stenhuggare och till sist gårdsmusikant. År 1911 fick han läkarintyg på att han var "oförmögen att genom arbete förvärva sitt livsuppehälle" på grund av kronisk ischias och kärlförkalkning.

Inför spelmanstävlingarna i Uppsala 1912 angav Per att han kunde 29 valser, 20 hambo, sex polskor av vilka tre var brudpolskor, "Skjörtis" eller "Lybeckare" två, "Skjustigaren" eller "Jankaren", samt ett trettiotal visor och slagdängor inberäknat gamla kärleksvisor. Han hade spelat "på danser ock vid sällskapsnöjen ock vid mindre bröllop som bara räckte några timmar, de gamla rekte 8 dagar talas det om".

Redan år 1909 hade han övergått till att helt försörja sig som gårdsmusikant på nyckelharpa. Han sökte och fick tillstånd av Djurgårdsförvaltningen respektive polismyndigheten att spela på mest Djurgårdsslätten men även

på gårdar i Djurgårdsstaden. Åren 1909-1928 beviljades han inte mindre än 28 tillstånd, i allmänhet gällande dagtid mellan kl. 8 och 20, i något enstaka fall fram till kl. 22. Under många år tillbringade han troget varje söndag spelande på slätten nedanför Circus till alla Djurgårdsflanörers nöje, han stod en bit från Djurgårds-Kalle som också fanns där med sitt positiv och sin Emma. Enstaka tillstånd från Eskilstuna 1912 och Södertälje 1913 utverkade han också.

År 1914 företog han en speltur i landet vilket uppmärksammades i lokaltidningarna. På Gotland hette det att "Roslagslåtar får man f. n. höra spelas här i Visby af en utför musik åsjälftillverkade instrument, samt 'gnider gammal, gemytlig man, som reser omkring i Sverige och stråken" för bröd åt sig och sin familj". I Ronneby hade han "den turen att vid folkhögskolan sammanträffa med docenten i folkminnesforskning d:r C. W. von Sydow från Lund, som i fonograf upptog ett tjugotal af hans folklåtar för Lunds universitets folkminnessamlingar". Dessa unika, enda, inspelningar med kontrabasharpospel i tradition är i och med detta återfunna.

Spelandet måste ha varit lönsamt, han visade vid något tillfälle en bekant flera tygsäckar fulla med mynt som spelningarna inbringat. När han senare 1919 ansökte om dyrtids-hjälp angav han att sonen året innan tjänat 1.000 kr på arbete och han själv 300 kr på nyckelharpospel.

Per på slätten framför Circus invid Skansen.

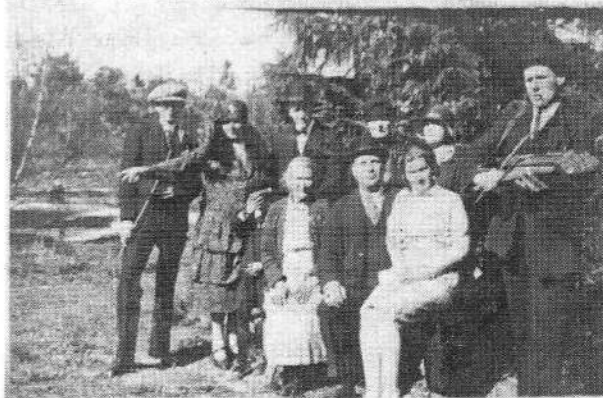
År 1913 köpte han sig några tomter i Huddinge, men bosatte sig samma år hos en jämnårig kvinna i Örby, Stina Tocklin (f. 1856). Med henne hade han 1898 fått sonen Axel vilket lett till att släkten brutit med honom. Hos henne byggde han hus, ett större förrådshus och ett lusthus samt senare ytterligare två små hus tänkta för två av hans barn.

Någon har beskrivit Örby vid tiden för första världskriget och de närmaste åren därefter som "... en suddig fläck på kartan. Bebyggelse och befolkning fanns, men varje spår av service saknades". Kommunikationerna inskränkte sig till tåg från Älvsjö station till Liljeholmen, Södra stationen och Centralen. Turtätheten var låg och resandet med ångloken tog lång tid. Från Älvsjö station började provningarna för örbyborna. Värst var passagen över Sjöängen. Den var från hösten till nästa års vårfloed översvämmad. Det fanns en s. k. landgång, men tyvärr var den så låg att vågorna skvalpade över vid extremt högvatten. Ett vittnesmål:

– En mörk kväll på höstsidan något av åren 1908 eller 1909 kommer jag och vännen Mille traskande den s. k. Högdalsvägen fram. När vi hunnit dit, där bilstationen nu är belägen fingo vi höra svordomar blandade med hädelse över att Allmakten kunde finna något nöje i att överksam åse, huru en av hans skapade avbilder höll på att ömkligen omkomma på en av samhällets stråkvägar.

Det lusthus som såg så många harpor födas.

Ovan En familjegrupp bild med bl. a. Pers mor Carolina Tocklin sittande t. v. och hans far Axel med nyckelharpa.

Vi skyndade på våra steg så mycket sig göra lät i det becksvarta mörkret, och när vi kommo närmare, kunde vi av dialekten höra, att det var samhället harpolekare Sundin, eller som han själv kallade sig "Gamla helvetet", som fastnat i dyn. Där låg han, urständssatt att taga sig upp. För varje rörelse han gjorde, sjönk han allt djupare. Vi uppmanade honom att hålla sig stilla, tills vi fått räddningsattiralj klar. Vi vecklade upp räddningslinan och slog en pålstek om en vid olycksplatsen stående martall, som fick tjänstgöra som ankarfäste, varpå vi med båtshaken försiktigt stakade oss fram till den nödställda harpolekaren, som vi med förenade krafter så småningom halade upp på fast mark. Han tryckte våra händer och vi gingo vidare, följda av hans välsignelser.

Överdrift säger ni. Nej, det var faktiskt så djäkligt.

Per lår ha suttit i sitt lusthus och byggt harpor och

Per avtecknad 1900.

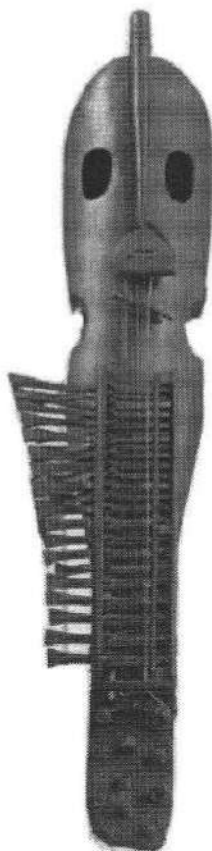
någon har berättat att han sett minst ett tiotal hängande i hans förråd, så antagligen byggde han också till försäljning. I alla fall är de båda välbyggda kontrabasharpor, som ännu finns kvar i sonsonen Bo Tocklins ägo, av hans hand. De är signerade och daterade 1905 respektive 1916.

Spelandet fortsatte han med så länge han levde. En levande skildring av hur han uppfattades står att läsa i *Till Djurgården* ur *Stockholms-Tidningen* av den 19 april 1927; vi saxar: Vilket överdådigt tillfälle att i de under påsken debuterande öppna släpvnarna på ytterplatserna demonstrera eleganta toaletter och charmanta ben! Visst är det rasande friskt att sitta där, ännu så länge – det känns som mera snörusk i den bitande vinden – men att åka i öppen vagn är ändå ett stycke vårpremiär som man inte vill gå miste om. Djurgårdsvägarna ligga fina, det smattrar och knäpper i dem då vagnshästar och ridhästar trava fram på deras jämna golv. På slätten står gamla gubben med nyckelharpan och rappar sitt instrument, kisande mot solen under pälsmössan, och omgiven av en stor och intresserad publik.

Här kommer ett nytt stycke, säger gubben. Och så rappar han harpan igen, alldeles likadant som nyss. Men gubben ser lika glad ut. Står det här vädret en tid till blir det pengar på kistbotten åt cirkusdirektörer och nyckelharpister och innehavare av Tivoli och Nöjesfält.

Per Sundin avled 1928 på Erik XIV:s väg i Örby. Den enda nyckelharpan i bouppteckningen värderades till 25 kr.

Återstår så bara att få de återfunna vaxrullarna avspelade och tvättade och utgivna på cd...

T. h. en av Pers kontrabasharpor, byggd 1916, och inunder: Teckning i Stockholms-Tidningen 19 april 1927.

Roslagslåtar

ALBIN, CEYLON OCH HENRY WALLIN

Dubbel-CD 250 kr + 20 kr frakt
med 65 inspelningar och över två timmar musik på nyckelharpa och fiol i en unik dokumentation.

Musikboken

Roslagslåtar 250 kr + 40 kr frakt
med bland annat 62 nedteckningar till alla låtar som finns på dubbel-CD:n.

Klassisk LP från 1972 100 kr + 20 kr frakt
Fraktfri leverans vid beställning av både bok och CD.
Beställning: per telefon 08 - 641 00 95
eller sätt in pengar på postgiro 44191 51-8.

"Från Båtsman Däck till Norrmandrillen"

Spela Roslagslåtar tillsammans med Henry Wallin

– en och en eller liten grupp är välkomna till Henrys ateljé, Södermannagatan 18 nb på Söder i Stockholm. För större grupper är det bäst att ni ordnar speldagar i egen regi.

Om du vill se några av Ceylons nyckelharpor eller köpa bok och CD är du välkommen till Birgitta Wallins ateljé i Gamla Stan, Köpmangatan 7, 111 31 Stockholm. Tel 08-10 25 00.

